

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede

Historisch Museum Ede

1997 - 4

m. meeuwissen

Bedrijf: Frankeneng 102
Postadres: Amsterdamseweg 66
6712 GK Ede
Tel.: (0318) 63 50 50
Fax: (0318) 62 29 27

meeuwissen
voor versheid, kwaliteit en service

CHOCOLATERIE

≡ Le Bâton ≡
Superieur

HOF VAN GELDERLAND EDE

G.C. Meeuwissen-de Wilde

de lekkerste winkel van Ede

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken
Draadmateriaal
Gereedschap
Verf
IJzerwaren

* Bezorgen gratis

Hout Board Triplex
Wandplaten Schroten
Wandweefsel

Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65 - 67 - EDE - TEL. (0318) 611 680

** Wij geven u een deskundig advies*

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede
25e jaargang nr 4 december 1997

Van het bestuur

De Zandloper bestaat vijftwintig jaar! Een heuglijk feit, waaraan de redactie vanzelfsprekend aandacht schenkt. Er is gekozen voor het nogmaals publiceren van enkele van de vele artikelen die in de loop van die vijftwintig jaar in De Zandloper zijn verschenen.

Het bestuur van de Vereniging Oud Ede prijst zich gelukkig dat er in de bestaansperiode van De Zandloper steeds personen zijn geweest die bereid waren om tijd en energie te steken in het uitbrengen van ons tijdschrift. Ook aan de huidige redactieleden komt een woord van dank toe voor het vele werk dat zij met grote inzet, accuratesse en opgewektheid hebben gedaan en nog doen. Dat het aantal leden van de vereniging langzaam maar zeker groeit is mede te danken aan de goede kwaliteit van De Zandloper.

Ons blad verschijnt viermaal per jaar in een oplage van 1500 stuks. Hiervan gaan een kleine 800 exemplaren naar onze leden, terwijl ongeveer 75 stuks worden verzonden als presentexemplaar. De rest van de oplage vindt altijd een passende, zij het wisselende, bestemming. Deze "doelgroep" is namelijk in belangrijke mate afhankelijk van de inhoud van het nummer in kwestie.

In 1999 hoopt onze vereniging haar 75-jarig bestaan te vieren. Wat zou het fijn zijn als het ledental dan de 1000 zou hebben bereikt! Ook u kunt daaraan meehelpen, door een familielid, kennis, vriend of buur lid te maken. Op de bijsluiter vindt u hierover meer informatie.

Tot slot kunnen wij u nog medelen dat het aantal bezoekers van het museum dit jaar opnieuw hoger uitkomt dan in het voorgaande jaar.

Het bestuur wenst u allen een prettige decembermaand en een voorspoedig 1998 toe.

DE ZANDLOPER is het orgaan van de Vereniging Oud Ede

- * Het dagelijks bestuur van de Vereniging Oud Ede bestaat uit mevrouw H.A. Blaauw-de Wit (voorzitter), de heer D. van Veldhuizen (secretaris) en de heer W. Kempe (penningmeester).
 - * De contributie bedraagt 20 gulden per jaar, te voldoen door storting op giro 353.42.68 van penningmeester Vereniging Oud Ede te Ede.
 - * Het Historisch Museum Ede (Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54) is open 's middags van twee tot vijf uur, op zondagen tot vier uur. Op maandagen is het museum voor het publiek gesloten.
 - * Conservator van het museum is drs. D.J. List.
 - * De redactie van De Zandloper bestaat uit de heren J.E.H. den Hartog (eindredacteur), drs. D.J. List, J.J.P. Nijdam, F.G. van Oort, H. van Scherrenburg en G.H. Stel.
 - * Adres voor vereniging, museum en orgaan: Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54.
 - * Productie van het blad: Drukkerij Frouws te Ede.
- ISSN 1384-7090

25 jaar "De Zandloper"

Het zal de aandachtige lezer van De Zandloper niet zijn ontgaan dat vanaf het eerste nummer van dit jaar melding wordt gemaakt van "Jaargang 25", oftewel een jubileumjaar voor De Zandloper. In het laatste nummer van dit jaar willen we hieraan "op bescheiden wijze" aandacht schenken.

De redactie heeft ervoor gekozen om enkele eerder verschenen artikelen opnieuw te publiceren. Het betreft artikelen die het karakter hebben van een vertelling over hoe het vroeger in Ede was: over mensen en hun belevenissen, en (verloren gegane) straatbeelden. Wij hopen met name de oudere Edenaren, die een en ander wellicht nog meegemaakt hebben, een plezier te doen.

Velen zullen zich de talrijke (en veelal humoristische) vertellingen herinneren van H.J. Nijenhuis (1911-1989). In totaal heeft

hij 25 artikelen in De Zandloper gepubliceerd. Wij kozen voor dit nummer zijn artikel "Nachtwacht en klepperman" uit 1976. Aanvullend doet redactielid H. van Scherrenburg verslag van een gesprek dat hij met mevrouw Nijenhuis heeft gevoerd. Een andere auteur die veel aan De Zandloper heeft bijgedragen is de heer G.A. Ossenkoppele. Uit de 24 bijdragen die op zijn naam staan kozen we het artikel "De Stationsweg", dat in 1981 verscheen. De heer Ossenkoppele heeft zelf nog een aanvulling aan dit artikel toegevoegd.

De laatste bijdrage is van oud-voorzitter J. de Nooij (overleden in 1984); van hem kozen wij uit 1975 het artikel over het "Poststraatje".

Wij hopen dat u met veel plezier deze artikelen zult (her)lezen.

De redactie

Nachtwacht en klepperman

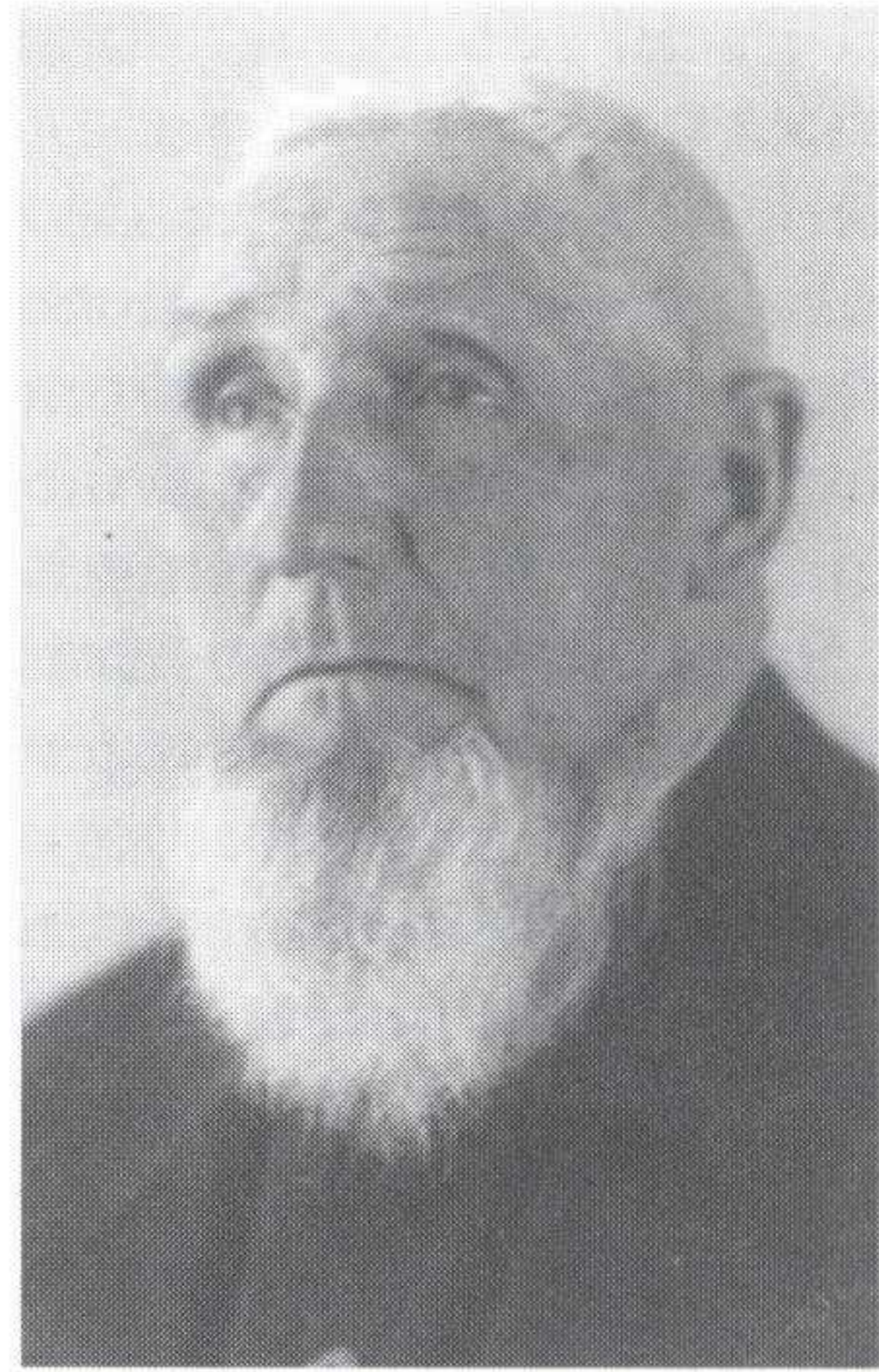
Bovenstaande titel geeft een merkwaardig, zij het thans uitgestorven, beroep aan, dat echter in Ede honderden jaren heeft standgehouden. Reeds in 1690 werd de eerste nachtwacht-klepperman aangesteld als hulp voor de scheuter. In die dagen werd het dorp Ede bestuurd door de verschillende buurten, oorspronkelijk "markten" genaamd. Deze buurten werden gevormd door diverse groepen van ingezetenen die dicht bij elkaar woonden en dus gemeenschappelijke belangen hadden. Zo kende men de Doesburgerbuurt, die in 1902 verdween, de Maanderbuurt, opgeheven in 1911 en als belangrijkste, nog altijd bestaande, zij het nu met weinig bevoegdheden, de buurt Ede-Veldhuizen.

De buurt was een zeer belangrijk bestuursapparaat; op de jaarlijkse buurtspraak, de bijeenkomst van bestuur, geërfden en

belanghebbenden, werden besluiten genomen, straffen uitgedeeld en bepalingen vastgelegd. Daardoor bezat de buurtspraak een wetgevende macht, en hadden de hoofden en buurtmeesters een uitvoerende macht. Deze laatste werd overgedragen aan één of meer scheuters, die moesten toezien op alle mogelijke overtredingen en tevens dienst deden als bode om de nodige bekendmakingen aan de burgerij over te brengen. Ondanks een matige beloning waren voor het baantje van scheuter altijd genoeg liefhebbers te vinden, dank zij een slimme vondst van de buurt. Bij een strafbaar feit, door de scheuter geconstateerd, werd de overtreder een boete opgelegd en het geraffineerde was nu dat de scheuter de helft van die geldstraf ontving. Daardoor was men verzekerd van een grote activiteit door de man, daar alle vergrijpen ook zijn

eigen portemonnaie spekten. Geen wonder dat de scheuters bij de bevolking niet bijzonder populair waren; tuk op de premie staken zij overal hun neus in en waren bijkans dag en nacht op pad. In het donker voelde de man zich wel wat minder op zijn gemak, niet geheel ten onrechte; het is voorgekomen dat de scheuter, door onbekenden, geholpen door de duisternis, een behoorlijk pak slaag opliep, als dank voor zijn bemoeizucht. Om dat te voorkomen en tevens de werkzaamheden van de scheuter wat te verlichten werd in genoemd jaar de eerste nachtwacht-klepperman aangesteld. De naam duidt zijn werkzaamheden al aan: in de nacht moest hij de scheuter op diens ronde vergezellen en overdag het nodige nieuws bekend maken. Ditmaal willen we een en ander vertellen van de laatste, officieel aangestelde man, die in ons dorp dit merkwaardige beroep heeft uitgeoefend.

Oudere mensen zullen zich hem nog goed herinneren: Gerrit van der Meyden, geboren 29 juli 1863. Hij heeft zijn gehele leven aan de Bunschoterweg gewoond, waar thans bijna alle woningen in handen van de slopers zijn gevallen. Hij huwde in 1887 met Jenneke van Bruxvoort en juist in dat zelfde jaar werd hij aangesteld tot nachtwacht als opvolger van Berend Veenendaal, die, na dit werk tien jaar te hebben gedaan, het welletjes vond. Wel was toen nog Aart van de Blaak als zodanig in functie, want normaal werd er door twee man gelopen, terwijl ook nog een paar mannen als reserve beschikbaar waren. De benoeming en, wat voor de nachtwacht nog belangrijker was, zijn beloning, gemiddeld vier gulden per week, waren echter wat ingewikkelder geworden. Van oudsher was dit een aangelegenheid van de buurt geweest, maar na afloop van de Franse overheersing in 1813 werd het bestuur van de gemeenten omgevormd in de geest zoals wij die nog steeds kennen. Daardoor was de buurt vrijwel alle macht en bevoegdheid ontnomen; dus stelde deze zich terecht op het standpunt, dat de gemeente, gezien het algemeen belang, voortaan de nachtwachten maar moest betalen. De gemeente, als

*Gerrit ("Gaart") van der Meyden.
(Foto: C. Hartgers)*

altijd slecht bij kas, hield echter het been stijf: "nachtwachten, prima, maar niet van onze centen". Men had een andere oplossing gevonden; er was een commissie in het leven geroepen, die ten tijde dat Van der Meyden in dienst trad, als volgt was samengesteld: notaris Fischer, voorzitter; de heer Van Nes, secretaris; dokter Thomassen, penningmeester, en de heer Hartelust. Deze commissie stelde de nachtwachts aan, betaalde hen, maar droeg de lasten over aan de burgerij, uitgaande van het standpunt dat wie rustig wil slapen, terwijl de nachtwacht over hem en zijn bezittingen waakt, daar ook maar iets voor over moest hebben. Van elk gezin werd verwacht dat het voor het goede doel naar vermogen zou bijdragen. Hoewel er natuurlijk altijd mensen waren die er op een of andere manier onderuit kropen, lukte dat wonderwel. Eens per maand klopten de nachtwachts aan de deur om het geld, dat varieerde van vijf cent tot een gulden, op te halen en af te dragen aan dokter Thomassen.

Het wachtlopen begon 's avonds om elf uur; de twee nachtwachts kwamen op dat tijdstip bij de pomp tegenover het huis van dokter Weyer, onder aan de Bergstraat, bij elkaar en liepen dan beurtelings het linker en rechter gedeelte van het dorp. Dat huis van dokter Weyer was belangrijk omdat alleen daar, uit hoofde van diens beroep,

de gehele nacht de straatlantaren bleef branden.

Met de beroemde klep onder de arm, ging Gaart, zoals iedereen hem noemde, elke avond op stap. Die klep bestond uit een eikenhouten plank, waarop in het midden een houten hamer was bevestigd die, door de plank heen en weer te draaien, met kracht daar tegen dreunde, hetgeen een dof maar doordringend geluid veroorzaakte. Op deze manier werd elk heel uur van de nacht aangekondigd, te beginnen bij de start als Gaart de klep liet klinken en uit volle borst riep: "Elf uur heit de klok, de klok heit elf." De brave burger was gerustgesteld: de nachtwacht liep, hem kon niets gebeuren. Men kwam er echter achter dat het weliswaar voor de meeste mensen, voor zover zij althans niet slapen, een prettig gehoor was zo het nachtelijk uur te horen aankondigen maar dat anderen, met minder goede bedoelingen, er juist profijt van trokken. Werd er ergens ingebroken of iets uitgehaald dat niet door de beugel kon, dan gebeurde zoiets steevast ver van de plaats waar de nachtwacht zich op dat moment bevond; immers de klep had diens positie verraden. Omtrent de eeuwwisseling werd de klep afgeschaft; nadien gelukte het Van der Meyden meerdere malen een dief te betrappen of inbraak te voorkomen.

Overigens liep Van der Meyden totaal ongewapend elke nacht door de duistere straten en wegen van Ede. Maar bang was hij nog niet voor de duivel: hij was sterk als een beer en vertrouwde geheel op zijn lichaamskracht. Normaal zou Gaart met zijn goedmoedig karakter geen vlieg kwaad doen, maar als het nodig was, beschikte hij over een paar handen als bankschroeven die niet gauw loslieten wat zij eenmaal beet hadden. In later jaren had hij wel steeds een stevige stok bij zich, maar die was voor meer gemak bij het lopen. Hij stapte op een namiddag opgewekt bij zijn buurman, Bart Snitselaar, de deel op, die daar achter juist het kelderluik had openstaan. In het schemerlicht had Gaart dat niet zo gauw in de gaten, waardoor hij pardoes de kelder intuielde, met als gevolg een gebroken been. Hoewel dat nooit helemaal meer goed is

gekomen, hij trok voortaan met dat been, was het voor hem geen beletsel, zij het dan met behulp van een stok, zijn werkzaamheden voort te zetten. Een andere moeilijkheid was het feit dat de nachtwacht over geen verlichting beschikte om, in het duister, iemand of iets ongewoons nader te bekijken. Zaklantarens waren nog onbekend; een doosje lucifers was alles. Ook hiervoor had Gaart een simpele oplossing: als hij iemand niet vertrouwde, nam hij hem mee naar de lantaren voor het huis van de dokter om zich daar te overtuigen wie hij voor zich had. Het is gebeurd dat hij in het holst van de nacht iemand aanhield met de vraag: "Waar kom jij zo laat vandaan en wie ben je eigenlijk?" "Beste man," was het antwoord, "ik ben de burgemeester." "Dat kan iedereen wel zeggen, as tie tenminste niet stom is," meende Gaart, "mer dat mo'k eerst controleren, kom mer es mee naar de dokter." Zonder plichtplegingen pakte hij de aangehoudene in zijn ijzeren greep, nam hem mee naar de lantaren waar hij concludeerde: "Ja je het geliek man, jij bint burgemeester Van Heeckeren, 'k zou nou mer gauw naor huus gaon," wat de verblufte burgemeester rap deed.

De meeste nachten verliepen rustig in het landelijke Ede. Na tien uur kon men, zonder gevaar, in de straten rustig een kanon afschieten, maar toch moest de nachtwacht af en toe handelend optreden. Brak er brand uit, hij was gewoonlijk de eerste die dat bemerkte en de brandweer ging alarmeren; een vechtpartij tussen opgeschoten jongens die tot sluitingstijd in een café waren blijven hangen, hij joeg hen uit elkaar; of als iemand te diep in het glaasje had gekeken, Gaart bracht hem, zo mogelijk, naar huis. Ook in Ede werd niet in een borrel getuft; op een nachtelijke rondgang meende Gaart, bij de Gereformeerde Pastorie, een mesthoop op straat te zien liggen. Dat vond hij schandalig om die zo maar op de weg neer te wippen. Maar na het verstrijken van ettelijke lucifers bleken het twee veekopers te zijn, die, de armen om elkaar gestrengeld, daar hun roes uitsliepen. Hij liet de mannen rustig doorpitten, maar waarschuwde wel

de politie, die zich over het tweetal ontfermde.

Een andere keer, juist toen Gaart aan zijn ronde over de Paasberg zou beginnen, zag hij brandende lantarens de straatweg afkomen. Onder aan de Arnhemse straatweg stond destijds nog een tol en hij besloot daar af te wachten wat er midden in de nacht toch wel de berg kwam afzakken. Tot zijn verwondering bleek het een lijkwagen te zijn; de koetsier sprong van de bok om de tolgaarder eruit te kloppen. Terwijl de man vast een dubbeltje tolgeld opscharrelde, vertelde hij Van der Meyden dat hij een overledene uit het ziekenhuis in Arnhem had moeten ophalen. Tijdens de rust voor man en paard bij "Planken Wambuis" had hij wat langer zitten proeven dan de bedoeling was, waardoor het nogal laat was geworden. Gaart vertrouwde de zaak maar half, liep eens om de wagen heen, keek, bijgelicht door zijn onmisbare lucifers, aan de achterkant eens naar binnen, maar zag niets. "Hé

man, waar hei je dan dat liek?" De koetsier kwam aangelopen, keek op zijn beurt en schrok zich mottig. "Dat mot ik verloren hebben; op de Langenberg stond de kist nog op z'n plaats," stamelde de man. "Dan kan ie nooit veer weg wezen," meende Gaart, "la we mer gaon zeuken." De koetsier keerde de wagen, Van der Meyden ging naast hem zitten, waarna het weer bergopwaarts ging. En jawel, hoor, precies boven op de Paasberg stond de kist, op de straatweg. Blijkbaar was deze bij de laatste helling, voor het bergafwaarts ging, van de wagen gegleden en "stik overeind blieden staon," zoals Gaart het later uitdrukte. Met gezamenlijke inspanning kregen zij de kist weer op de wagen, waarna de koetsier zijn tocht kon vervolgen.

Een kleine veertig jaar heeft Van der Meyden, terwijl de burgers op één oor lagen, trouw en onvermoeid deze nachtdienst verricht. Trouw zeer zeker, gezegend met een ijzersterk gestel heeft hij in al die jaren

Uitg. H. de Paauw.

Ede, Maandereind.

Een karakteristiek tafereeltje uit het oude Ede in het jaar 1905; de persoon geheel rechts is Gerrit van der Meyden in zijn functie van dorpsomroeper/klepperman. (Foto: Historisch Museum Ede)

slechts eenmaal drie nachten overgeslagen, toen hij, met verlof van de commissie, op familiebezoek buiten Ede was. Hij had een broer die zijn vrouw helemaal in Haarlem had gezocht en dus daar trouwde. Natuurlijk moest Gaart de bruiloft bijwonen, maar het was in die tijd onmogelijk in één dag heen en weer te gaan. Nu was het gewoonte dat de nachtwacht bij grote villa's, de bewoners betaalden daar trouwens extra voor, één keer om het huis heen liep voor betere controle. Na die paar dagen afwezigheid stond mevrouw Havelaar, die de villa Sterrenberg bewoonde, bij hem op de stoep met de mededeling dat zij al drie nachten de nachtwacht had gemist. "Dat klopt, mevrouw," zei Gaart, "ik bin d'r, met permissie, een paar daogjes tussen uut geweest, mer hoe weet mevrouw dat zo krèk?" "Nou, elke avond hark ik de tuin rond het huis en nou al drie ochtenden heb ik geen voetstappen kunnen ontdekken." Waaruit blijkt dat op zijn beurt ook de nachtwacht gecontroleerd werd.

Evenwel, na de eerste wereldoorlog begon het politiecorps in de gemeente op peil te komen. In de twintiger jaren was de uitbreiding zodanig, dat weldra een drieploegendienst kon worden ingevoerd waardoor nachtwachten overbodig werden en, evenals de commissie, van het toneel verdwenen.

De tweede functie die Van der Meyden uitoefende en waardoor hij bij de mensen nog beter bekend werd, was die van klepperman. Tegen een kleine beloning maakte Gaart alle mogelijke zaken aan de gemeenschap bekend; hij was bij wijze van spreken een wandelend nieuwsblad. Had iemand een waardevol voorwerp verloren, dan haastte die zich naar de Bunschoterweg om Van der Meyden daarvan op de hoogte te brengen. Even later stapte Gaart, gewapend met zijn koperen bekken het hek uit om dat bekend te maken. Zo om de honderd meter en op elke straathoek hield hij halt, gaf drie fikse slagen met de klepel op het bekken en riep met stentorstem: "Er is verloren - een zilvere dameshallozie - wie het bij mij kan terugbezorgen - zal er voor beloond worden." Hij sprak de woorden altijd langzaam en plech-

tig uit, alleen de laatste vijf, voor hem blijkbaar van minder belang, raffelde hij in één zucht af. Met moeilijke woorden, waar hij in principe een hekel aan had, hetgeen met slechts een paar jaar lagere school hem niet kwalijk te nemen was, rekende hij op zijn eigen manier af. Liet de muziekvereniging een uitvoering bekend maken, dan schalde zijn stem onverstoorbaar door het dorp: "Hedenavond - acht uur - konkert van de muziek - in konkertzaal Buitenlust." Caféhouder Geitenbeek, destijds eigenaar van hotel-café "De Roskam", tapte niet alleen een goed glas bier, maar was op zijn tijd ook nog vishandelaar. Als de Spakenburgse vissers, die vaak in Ede en omgeving hun waar aan de man trachtten te brengen, niet los konden komen of om andere redenen geen lust hadden verder te venten, kocht hij het resterende zootje en liep op een draf naar Van der Meyden. Tot vreugde van vele huisvrouwen, die bij ervaring wisten dat deze vis voor een koopje weg moest klonk het dan: "Vanmiddag - vier uur - een partij levendige bot en vis - aan de afslag onder de toren". Had Gaart de gemeenschap daarvan in kennis gesteld, dan haastte hij zich eveneens naar de toren, deed een blauw voorschoot voor en fungeerde als afslager. Zo'n klant als Geitenbeek bracht hem niet alleen dubbel geld op, maar vaak schoot er voor hem ook nog een gratis portie vis over.

Zijn beste opdrachtgever was notaris Fischer: alle rogge, hout en onroerend goed, verkopenen alsmede erfhuzen werden door hem omgeroepen. Oudere mensen horen het hem nog zeggen: "De notaris Fischer - is voornemens - morgenmiddag twee uur - te beginnen - met de verkoop van enig meubilair - aan de Kreelseweg - bezichtigen 's morgens van tien tot twaalf uur". Ook bij dergelijke verkopenen sneed voor Gaart het mes van twee kanten, want dan was hij 's middags "aandrager", de man die de te verkopen goederen naar voren bracht en ze aan belangstellenden zo goed mogelijk moest laten zien.

Jarenlang is Van der Meyden ook nog lanternopsteker geweest; bij het vallen van de schemering liep hij met een haak langs de gaslantarens om het kraantje open te trek-

ken waardoor het kousje ging branden, als het tenminste door kwajongens niet was vernield, wat kon gebeuren. Zijn nachtelijke ronde begon dan met het doven van diezelfde lantarens; elf uur was laat genoeg; een fatsoenlijk mens kwam dan niet meer op straat. Deze baan werd door de gemeente betaald; later heeft hij daarvoor een - zij het zeer bescheiden - pensioentje gekregen.

Bovendien deed Van der Meyden nog allerlei werk in de tuinen van particulieren; hij was specialist in het snoeien van bomen en heggen. De prachtig geleide lindebomen voor het Fischer huis werden alleen aan zijn bekwame handen toevertrouwd. Wat een energie en werklust bezat deze man; zelfs nog op Zondag; dan deed hij dienst als koster op het koor van de Grote Kerk. Dat koor lag wat ongunstig ten opzichte van de preekstoel; daarom werden alleen de eerste rijen verhuurd. De rest werd in bezit genomen door de jeugd, die, begrijpelijk, niet altijd even rustig en aandachtig was. Maar als Gaart even zijn handen liet wapperen, was de orde spoedig hersteld, tot genoegen van de dominee.

Tenslotte was er bij huis voor Van der Meyden ook nog een en ander te doen; een grote moestuin, waar de nodige groenten verbouwd werden, constant een paar varkens in het hok en aan de Kreelseweg nog

een honderd roe grond voor de aardappelteelt. Daarbij een groot gezin; hun huwelijk werd gezegend met acht kinderen, waarvan er nog vijf in leven zijn; alle inmiddels bejaarde mensen, de oudste is zevententachtig, maar nog zo goed bij de tijd dat twee dochters mij al deze gegevens konden verstrekken. Gegevens over een man met een prachtkarakter, die in alle eenvoud en tevredenheid zijn veelzijdig werk verrichtte en een belangrijke plaats in de dorpsgemeenschap innam.

Op 16 februari 1937 mocht het echtpaar zijn vijftigjarige echtvereniging vieren; het werd voor beiden een onvergetelijke dag. Niet alleen de grote familie maar bijkans heel Bunschoten heeft dit feest gevierd. Helaas is kort daarop, 24 oktober van datzelfde jaar, Jenneke van Bruxvoort overleden. Gerrit van der Meyden trok bij een van de kinderen in en heeft een goedverzorgde oude dag gehad. Zijn einde kwam 10 september 1946; hij werd begraven zoals hij geleefd had, in alle stilte, zonder toespraken, in aanwezigheid van zijn familie, een handvol belangstellenden en een troostwoord van de destijds in Ede staande Ds. K. van de Pol. Daarom, nu zoveel jaren later, nog wat herinneringen aan de laatste nachtwacht van Ede. H. J. Nijenhuis

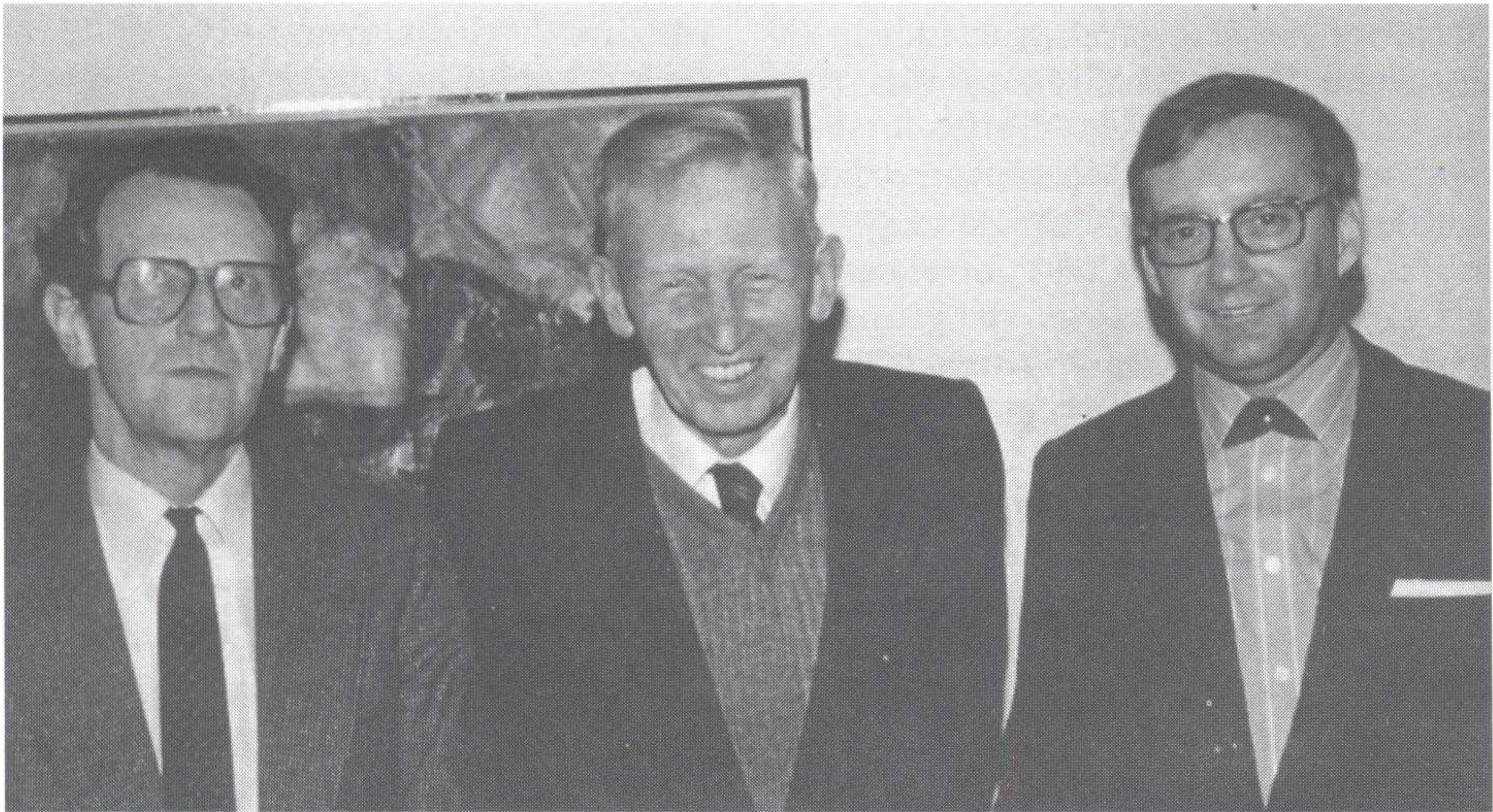
Nog even Henk Nijenhuis

In 1989 overleed Henk Nijenhuis. Bekend geworden als schrijver van boeken over Ede en omgeving. Hij verraste elf jaar daarvoor iedereen met de uitgave van zijn eersteling: "Zo was Ede". Niemand had het vermoeden dat iemand als Henk Nijenhuis zich als schrijver zou profileren. Misschien heeft het hem zelf ook verbaasd. Al heeft hij vlak na zijn huwelijk tegen zijn echtgenote opgemerkt: "Als ik later gepensioneerd ben, ga ik boeken schrijven."

De ouderen onder onze lezers zullen zich Henk Nijenhuis wellicht herinneren. Een lange, iets gebogen man. Een rustig maar

gedreven type, met gevoel voor humor, maar vooral een perfectionist. Niet alleen met betrekking tot het schrijven, maar ook in zijn werk. Van oorsprong was hij timmerman, ontwerpen kon hij ook. Het Luthers gemeentecentrum aan de Maanderweg is gebouwd volgens het ontwerp van Henk.

De reden waarom Nijenhuis na zijn pensionering werkelijk ging schrijven, was niet zozeer dat hij een oude belofte wilde inlossen. Het noodlot sloeg toe in de vorm van de alom gevreesde kanker. Hij was er echter niet het type naar om bij de pakken te gaan neerzitten, en zocht afleiding. Schrijven

Opname uit 1984 van een goedgeluimde Henk Nijenhuis, geflankeerd door G.W. Onderstal (links) en R. van Amerongen. (Foto: Historisch Museum Ede)

bleek voor hem de goede remedie, al bleek vrij snel dat er bij zo'n zelfgekozen taak meer kwam kijken dan een pen ter hand nemen.

Voor het schrijven van een boek is veel onderzoek nodig. Mevrouw Nijenhuis kan het zich goed herinneren. "Gelukkig kreeg mijn man al snel hulp van mannen als Van Amerongen en Onderstal. Ze hebben veel samengewerkt."

Een foto toont het illustere trio. Maar ook anderen zien nog voor zich hoe Nijenhuis uren doorbracht in de archieven van het museum. Het resultaat was er dan ook naar. Zijn boeken waren bijzonder. Ze waren geen droge opsommingen van feiten, of verzamelingen van plaatjes. Ze gingen over mensen. Mensen met hebbelijkheden of onhebbelijkheden. Mensen zoals wij allen, met als enig verschil dat zij in een andere tijd leefden.

Ook verenigingen lieten graag hun geschiedenis door Nijenhuis op schrift zetten. Zijn laatste werk was: "Het Lunters vrouwtje vertelt." Hierover vertelde mevrouw Nijenhuis: "Mijn man was zo geobsedeerd door deze vertellingen dat hij per se een roman wilde schrijven met haar in de hoofdrol."

Helaas is dit niet gebeurd. De fatale ziekte eiste haar tol.

Begravenis

Bij een gesprek met iemand komt het voor dat er andere zaken aan de orde komen dan die waarvoor men kwam. Dat was ook het geval bij mevrouw Nijenhuis. Praten over haar echtgenoot leverde het volgende verhaaltje op. Een verhaal dat vol van humor verteld werd. De vader van Henk werd vrij jong weduwnaar. Omdat er voor de nog jonge kinderen gezorgd moest worden, hertrouwde hij later met zijn huishoudster, een stijve, orthodoxe vrouw. Schoonpapa was Luthers, al was hij niet een echt trouwe kerkganger. Na zijn overlijden kreeg hij dan ook geen Lutherse begrafenis maar een streng calvinistische. Jaren later, toen de oude dame ziekelijk werd en dagelijks verzorging nodig had, trok het jongere gezin Nijenhuis bij haar in. Henk was actief binnen de Lutherse gemeente. Een soort onbezoldigde klusjesman. De toenmalige predikant, Ds. Jense, kwam daardoor regelmatig over de vloer. Hij verzuimde nooit even bij de oude mevrouw langs te gaan voor een praatje. Iets wat zij steeds meer ging waarderen. Toen zij voelde dat haar einde naderde liet zij weten dat die dominee haar begrafenis mocht leiden. En zo kreeg zij wat zij haar man had onthouden: een Lutherse begrafenis.

H. van Scherrenburg

De Stationsweg

Wanneer iemand zo'n 150 jaar geleden een fiets had bezeten en daarmee was gereden van het dorp naar het station, zou hem dat niet zijn meegevallen. Het was namelijk een onooglijk zandweggetje, dat slingerend door de heidevelden en zandverstuivingen liep, vol kuilen en gaten, en dat vaak ondergestoven werd door het zand dat werd meegevoerd door de Zuidwestenwind, vanaf het Maanderzand.

Dat Maanderzand had in 1810 een oppervlakte van 51 hectare, maar wist zich tot 1840 uit te breiden tot 100 ha. In 1852 was de oppervlakte nog zo'n 94 ha.

Reeds in 1827 werden er van hogerhand plannen beraamd om een grindweg aan te leggen van Wageningen, via Bennekom, Ede, Lunteren, Barneveld naar Nijkerk. Doch voorlopig kwam hier niets van. Wel werden er in 1841 slechte plekken met grind wat verhard, doch dit had alleen tot gevolg dat de weg meer gebruikt ging worden.

Met de aanleg van de spoorlijn Arnhem-Utrecht (1844) kwam daarin echter verandering. Het duurde nog wel tot 1846, maar toen was de weg rechtgetrokken en met grind verhard. Wie echter had gedacht dat alles nu koek en ei was, kwam bedrogen uit. Karren, ploegen en eggen vernielden de weg, trokken er diepe sporen in en bij een egalisering verdween het grind.

's Zomers dreigde men te stikken van het stof en 's winters verzonk men half in de modder. Telkens moest men van hogerhand hiertegen optreden. De omliggende heideterreinen en zandverstuivingen waren eigendom van de buurt Ede-Veldhuizen en de buurt Manen. De grens van deze buurten lag bij de Tolhuislaan. Zo'n kale weg vond de buurt Ede-Veldhuizen maar een nare bedoening en daarom werd op de buurtspraak van 7 augustus 1846 besloten om aan weerszijden van de grindweg een singel aan te leggen van 4 of 5 ellen breed (1 el = 1 meter) en deze te beplanten met dennen, waartussen beuken en berken, zulks ter versiering van de weg. Tevens werd aan de buurt Manen gevraagd hetzelfde

te doen. Doch ook in die tijd maalden de molens weleens langzaam en twee jaar later was er nog niets gebeurd. Maar nu greep de buurt resoluut in, want bij de buurtspraak van 12 oktober 1848 stelde de vergadering voor om twee rijen opgaande bomen te planten, waartussen beuken, berken en larix-heesters. En aldus geschiedde. Langs de gehele weg stond nog geen enkel gebouw, zoals onze kadastrale kaarten van 1832 dat laten zien. Het eerste huis was een tolhuis (de Tolhuislaan herinnert daar nog aan), dat in 1849 werd gebouwd. Voordien had er een noodgebouwtje gestaan. De te heffen tolprijzen waren vastgesteld als aangegeven op de Saldostaat van ontvangst der tolgelden, waarvan een voorbeeld bij dit artikel is afgedrukt.

Het tolhuis deed dienst tot 1 september 1918, waarna de tol werd opgeheven en het huis bij raadsbesluit van 6 november 1920 werd verkocht aan C. J. de Cruyff, directeur van de Edese Waterleiding Maatschappij. De heer De Cruyff liet het tolhuis in 1922 afbreken en er een nieuwe villa neerzetten.

Het eerste grote object kwam in 1852 tot stand. De buurtspraak besloot toen met 52 stemmen voor en één stem tegen om grond af te staan voor *f* 200,- per ha aan de gebroeders H.A. en D.A. van den Heuvel, alsmede aan J.D. Mulder, houtkopers te Ede en Arnhem. Het terrein werd begrensd door Stationsweg, Maanderweg en Beukenlaan.

Op de plaats waar nu ongeveer "Kieck Uyt" staat, verrees de kostschool "Erica" van de heer W. Hartelust. Deze kostschool werd in 1884 opgeheven en daarna een paar maal verbouwd, waarna het gebouw tenslotte in 1967 werd afgebroken en het huidige gebouw ter plaatse verrees.

Weer enkele jaren later, ca. 1860, verrees in de buurt Manen een stellingmolen, die echter in 1865 door de bliksem werd getroffen en afbrandde. Nog in datzelfde jaar werd de molen weer opgebouwd, nu echter als beltmolen en tot op de huidige dag draait de

Deze ansichtkaart uit 1910 toont de toenmalige Stationsweg, ter hoogte van de tol.

(Foto: Historisch Museum Ede)

molen nog steeds, mede dankzij de medewerking van het gemeentebestuur.

Van verdere bebouwing aan de Stationsweg (vroeger Bennekomseweg, en in de volksmond echter Grindweg) was voorlopig geen sprake. Maar ook hierin kwam verandering. Op de buurtspraak van 26 november 1874 kwam J. Tulp, in samenwerking met W.F.J. Fischer, W. Wenninga, A.A.C. de Vries-Robbé, W. van Voorthuizen, J. Gazenbeek en anderen, met het voorstel om in het belang van de algemene welvaart (achter de singels bleef het maar ongezellig) het wenselijk te achten de aanbouw van huizen langs de weg aan te prijzen en te bevorderen. De genoemde lieden waren op het denkbeeld gekomen om de buurt te vragen aan hen een strook grond in koop af te staan, ter breedte van 70 meter, achter de singels langs de weg. De buurtrichter voelde hier niets voor en stelde voor om een buitengewone buurtspraak te beleggen, doch de geërfd en daarentegen drongen aan op een directe behandeling. De buurtrichter besluit tot stemming (55 stemmen voor en 15 stemmen tegen). De buurtrichter herinnert zich, dat de buurtgronden in de regel zijn afgestaan tegen f 200,- per ha en vraagt nu de voorwaarden der aanvragers te

vernemen. De heer Tulp zegt, dat de aanvragers geen eigen voordeel willen, maar dat het alleen gaat om het bevorderen van de Algemene Welvaart. Ook zullen de terreinen waarop huizen gebouwd worden voor dezelfde prijs worden verkocht als waarvoor ze zijn verkregen, alleen vermeerderd met de daaraan verbonden kosten en rentes. De singels echter moeten in stand gehouden worden zolang er geen huizen worden gebouwd. Aldus besluit de buurt aan J. Tulp en consorten twee stroken heide en zand ter breedte van 70 meter (bestaande schaapsdriften naar de heide uitgezonderd), gelegen achter en langs de singels ter weerszijden van de Grindweg, te verkopen onder de verplichting dat de afgestane grond dadelijk in cultuur moet worden gebracht door bezaaiing met dennenzaad of op andere wijze.

Telkens als er huizen gebouwd zullen worden, zal men een prijs moeten betalen van f 300,- per ha, terwijl bovendien de voorwaarde wordt gesteld dat er alleen huizen gebouwd mogen worden met een bouwwaarde van tenminste f 2000,-. Dit voorstel werd aanvaard en reeds in 1877 verschijnen de eerste villa's aan de oostzijde

van de weg, spoedig gevolgd door meerdere (zie ook het kaartje).

Het terrein dat door Tulp en consorten werd bebouwd strekte zich aan de oostzijde uit van de Eikenlaan tot aan de Berkenlaan en aan de westzijde van de Beukenlaan tot aan de Prins Bernhardlaan. Het Zwarte Laantje aan de westzijde herinnert nog aan de grens van 70 meter. Het laantje werd aangelegd als windscherm tegen de zandverstuivingen, anders had men aan de oostzijde ook wel beuken geplant.

Zoals reeds gezegd was de Grindweg vaak of een modderpoel, of erg stoffig. Daarom ging de gemeente in 1886 over tot beklinkering en werd het een mooie straatweg. Echter, de eerste bewoners van de Stationsweg

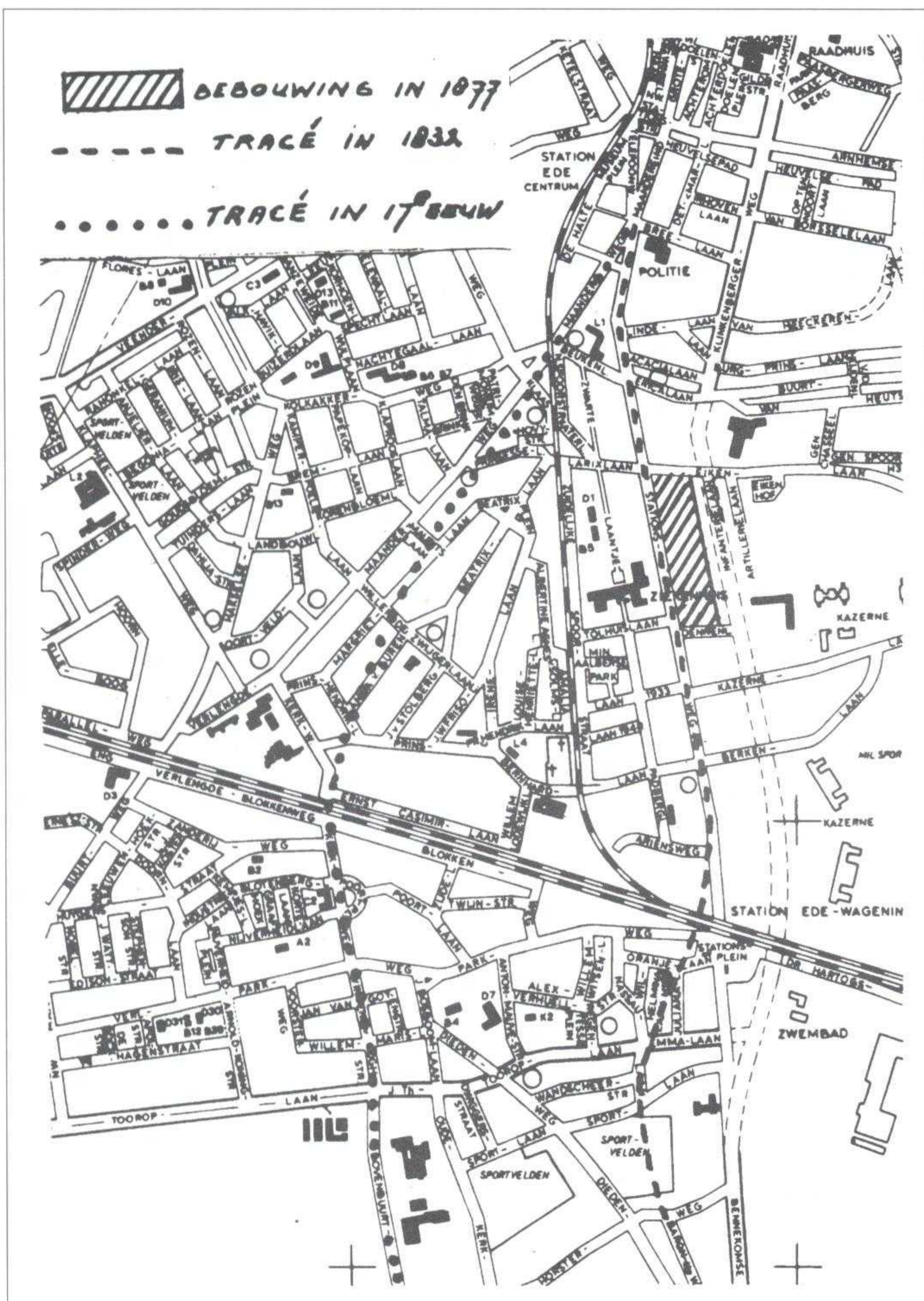
hadden nog vaak last van zandstormen, die van hun tuinen vaak woestijnen maakten. Bij de buurtspraak van 14 september 1892 greep ook hier de buurt resoluut in. Er werden dennen en beuken geplant (Zwarte Laantje) en allengs wist men het zand te beteugelen.

Het zand in de buurt Ede-Veldhuizen had toen nog een oppervlakte van 16.68 ha en dat van Manen 31.7004 ha, dus totaal nog bijna 50 ha. De klinkerweg kreeg het echter door het toenemende verkeer zwaar te verduren. In het begin van de crisisjaren (ca. 1931) ging de gemeente over tot verharding. Er werd grind overheen gestrooid met sintels van de AKU vermengd met wegenteer tot een dikte van ongeveer 4 cm. Voorlopig kon de weg er weer

tegen, maar nauwelijks was de oorlog afgelopen, of men begon de weg breder te maken en te asfalteren. In 1947 kwam de huidige Stationsweg tot stand en anno 1981 is het een drukke verkeersweg, die weldra vervangen zal worden door een nieuwe weg, die parallel aan de oostzijde van de Stationsweg wordt aangelegd.

Vele villa's zijn verdwenen, enkele nieuwe zijn er bijgebouwd, maar het karakter van wat eens werd bedoeld is allang verdwenen door de bouw van allerlei gebouwen die met villa's niets te maken hebben. Als er straks ook nog appartementen gaan verschijnen is het hek helemaal van de dam en kunnen de heer Tulp en consorten zich alleen nog maar afvragen of dit de algemene welvaart wel ten goede komt. Villa's als Berg en Dal, Bergoord, etc. zullen wel heel zeldzaam gaan worden.

G.A. Ossenkoppele

Naschrift van de auteur

In 1844 werd de Stationsweg aangelegd door de hoofdvoerder Willem Horsting, die optrad als landmeter van de gemeente. Hij was tevens wethouder, administrateur van het landgoed Kernhem en kerkvoogd van de Hervormde Kerk. Een man met een

onvoorstelbare werklust, naar wie in Ede ook een straat is genoemd. Hij was eigenaar van De Posthoorn waar ook de vergaderingen van de gemeenteraad werden gehouden. In De Zandloper van december 1992 is aan Willem Horsting een artikel gewijd.

Omzien naar een “rijk” verleden

Links en rechts door het “Poststraatje”

*O, dat straatje nauw en krom.
Net tegenover de hoge Edese dom.*

De ingang is nog even nauw als vroeger. De twee schamppalen ontbreken. Nu geen bespannen voertuigen meer, die bij een te korte bocht afschampen. Rechts langs de wagenmakerij, meestal met een hele tas zware iepbomen, waaruit de planken gezaagd werden zoals in het museum Oud Ede nog te zien is. De opdracht voor een of twee wagens gaf de hele winter arbeid voor twee man. Links, tegenover de wagenmakerij, had je de drankwinkel. ‘t Gekochte mocht daar niet genuttigd worden. De besteller van ‘t “spoor”, die de vaatjes brandewijn en jenever franco huis bezorgde, fungeerde steeds als al te vrijwillige keurmeester.

Straatlantaarn met bekijks

Naast het achterompoortje een gesloten huis, bewoond door iemand met een technische knobbel. Hij had in een straatlantaarn een gaslinelamp gemonteerd. Het hele Poststraatje - want daar gaat het in deze terugblik om - was er door verlicht en natuurlijk had dat veel bekijks. Aan dezelfde kant, na een machtig grote lindeboom, volgde het postkantoor annex dienstwoning. Voordat Ede zijn garnizoen kreeg waren er elk jaar grote manoeuvres met inkwartiering. De brievenbus kon de toevloed van post dan niet bevatten; handen vol brieven werden er dan uitgetrokken en op de grond gelegd. En of wij de postdirecteur al waarschuwden, hij trok met een breed gebaar zijn horloge uit zijn vestzak en constateerde dat het nog geen lichtingstijd was! Het koetshuis dat nu

volgde, onttrok het Brouwerssteegje vrijwel aan het oog. ‘t Was ook een luguber, met veldkeien voorzien pad, dat dienst deed als een primitieve achteringang van de kostschool Wieringa, later Brouwershoeve. De tuin van die kostschool liep door tot aan de Telefoonweg, maar de spoorlijn Ede-Nijkerk sneed dit complex in tweeën. De toenmalige eigenaar, Cavaljé, liet aan de Telefoonweg een monumentaal huis bouwen, zodat hij tevens het oog had op de lieve jeugd van de school die hij stichtte en schonk aan de Schoolvereniging.

Het tiendrecht in de praktijk

Laten wij even oversteken naar het kruideniersmagazijn van de firma Van Omme. Vaak zag men ons daar als “gratis” sjouwers van vaten met krenten, gedroogde appels en kisten gedroogde pruimen. Op school hadden wij van het tiendrecht (beloning in natura) geleerd, dus bepaalden wij zelf het tarief. Moeder keek weleens wantrouwend naar onze geringe eetlust - onze zelfvoorziening, die vooraf ging aan ons rantsoen van zes sneden wit met roggebrood, noopte tot matiging - maar onze kleur was goed, dus morgenvroeg de rest... Hierna twee zwaar ommuurde tuinen met geleide vruchtbomen. Dankzij vader's nimmer aflatende waakzaamheid kwam de oogst ervan in de juiste handen.

Plannen bij de pomp

En dan dat poortje bij de buurtpomp en een tussen de huizen ingeknelde notenboom.

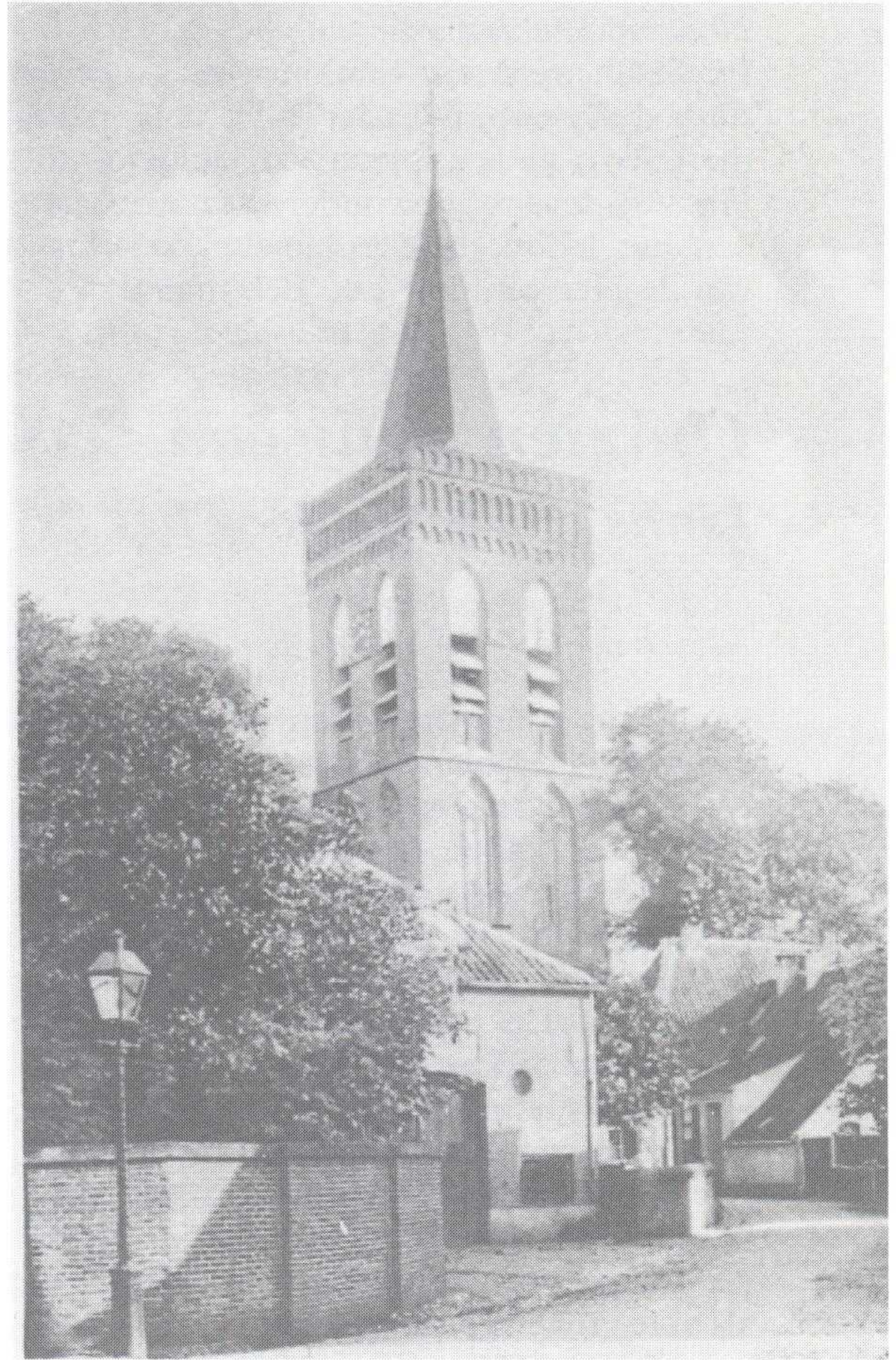
Geen jongen uit een andere buurt kreeg kans tot rapen. Wat zijn er bij die pomp een plan- nen gemaakt! De witgemutste dienstbodes van Menger, postdirecteur, en Brouwershoe- ve kwamen er met hun emmers. Die diverse mevrouwen toch wel hulde voor de grote lankmoedigheid ten opzichte van hun perso- neel. En als Jan Klep, de veelzijdige hulp van de firma Van Omme, lucht kreeg van onze vergadering, was hij er - dankzij de lange werktijden van zes uur 's morgens tot zeven uur 's avonds - altijd in de tijd van de baas. Hij mocht blijven als hij ons ieder een gups (handvol) krenten gaf.

De liefde spaart de roede niet

Inmiddels zijn we aan ons ouderlijk huis gekomen, piekfijn in de verf, net in de bocht. Hoeveel foto's en schetsen van onze stoep af zijn genomen is niet te schatten. Groot gezin (elf kinderen), nogal uiteenlo- pend van interessen en talenten. Knetter- woorden en dubbelzinnige moppen waren taboe. De tucht was bijbels of, zoals de Spreukendichter zegt: "Wie de roede spaart, haat zijn zoon". Die praktische toepassin- gen, brrr, maar wij wisten bij een of ander waagstuk dat het risico van aanbrengen groot was. Gebeurde dat door leeftijdgeno- ten dan volgde op onze tijd een strafexpedi- tie (koning David deed dat ook!). Onze jammerklachten en ons geschrei (uitvloeisel van roedebehandeling) drongen vlot tot de aangebouwde werkplaats door. De aanwe- zige knechts grijsden als we langs kwamen, behalve onze goede oudste Willem, die ons ongemerkt aan het werk zette. Hij begreep onze onlustgevoelens goed, dus: "Jong, help mij maar es". Alle leed was op slag verge- ten, want hij vertelde er zo mooi bij.

Mest voor buurman

Tegen vier uur 's zomers bracht boer Wil- lemsen, nu Atlanta, zijn koeien naar de wei in de Meulensteeg en altijd net voor ons huis en werkplaats: flats, flats! Vader mopperde wat, maar onze altijd guitige Willem zei: "Afleren baas". Hoe? Met bleekpoeder, door ons los verkocht à 3 cent per eigengemaakt puntzakje. Even vóór vier uur dat spul gestrooid en dan maar kijken of Willem

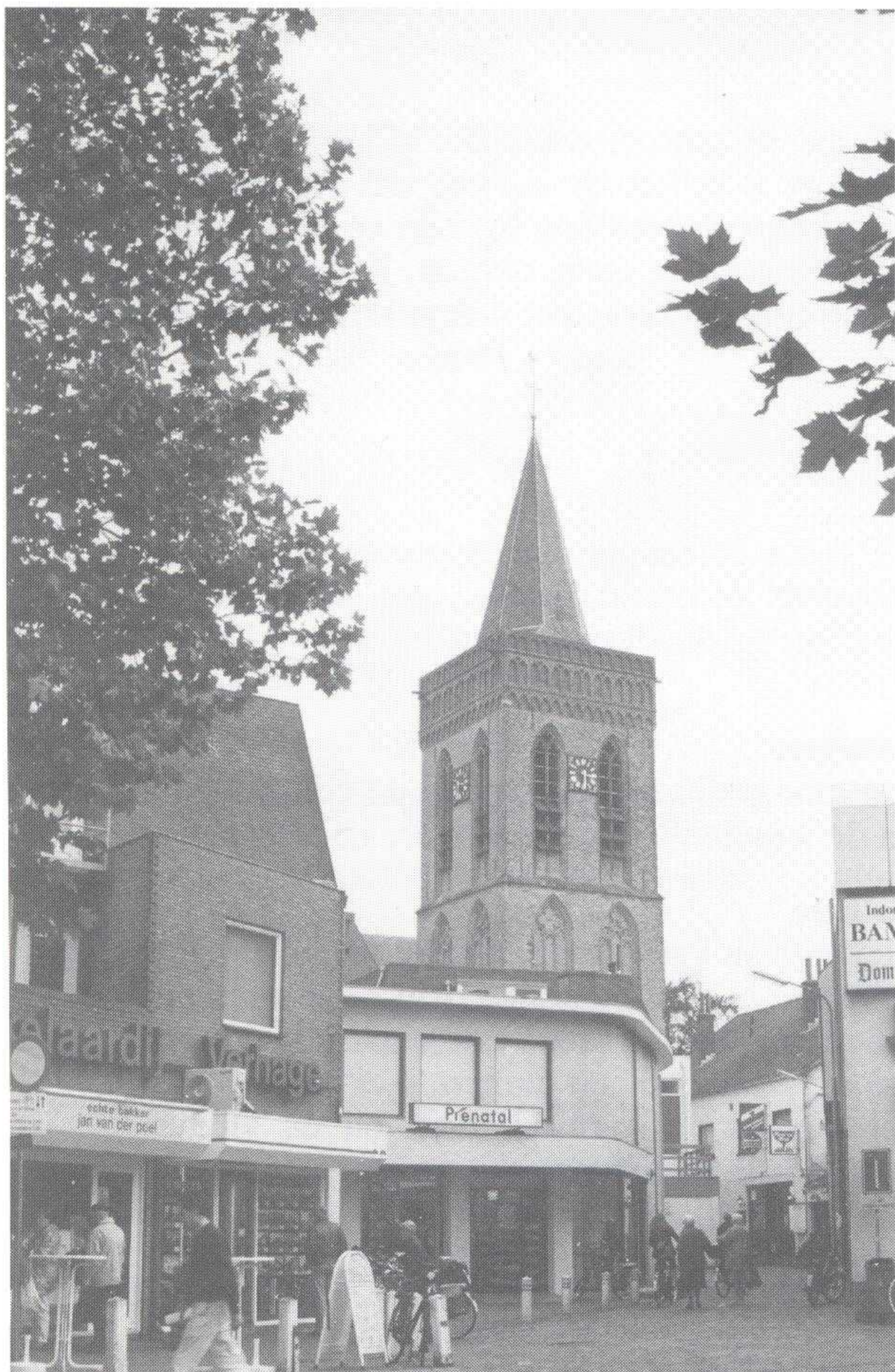

Het onvergetelijke Poststraatje anno 1938, dat ten offer viel aan marktbelangen. (Foto: Historisch Museum Ede)

gelijk kreeg. Ja hoor, zij stopten, maar de stok des drijvers werd voelbaar en met hoge ruggen in sprong en draf kwamen zij door het mijnenveld heen, naar de volgende bocht bij de bakker op de hoek. Met opge- knoopt voorschortje vroeg hij in niet mis te verstane bewoordingen verklaring voor deze (zeer overvloedige) streek. Kennelijk had vader zijn smoes al klaar, want: "ja buur- man, die koeien hebben vast gedacht, laat hij ook eens wat voor de hof hebben" en met een kwinkslag pleitte hij zich brandschoon.

Mutsen tellen

Het Poststraatje was zondags de doorgang van het kerkvolk van Veldhuizen en de

Een recente opname van de Torenstraat, vanuit hetzelfde standpunt gemaakt. (Foto: H. van Scherrenburg)

Doesburgerbuurt. Daar liep de kerkgrens tot aan de Goorsteeg. Wij telden de mutsen, kerkdoeken en hoge hoeden en aan de opkomst stelden wij vast of er een "lichte" of een "zware" dominee had gepreekt. In de laatste bocht was er een textielzaak, waar -volgens de overvloedige opschriften- ook beddedekens, veren en kapok te koop

waren. In de uitverkoop kocht moeder daar onze petten met een bandje en glimmende klep. Oerdegelijk, maar gehaat heb ik ze.

Kramen bij de bakker

In de binnenbocht een bonenhaag. Daar maakten wij voor 't eerst in ons nog korte leven kennis met dementie: "Moeder (toevlucht in alles), kom eens gauw. Buurvrouw plukt alle rode en witte bloesems van de bonenheg en zij praat in zichzelf". De dochters werden gewaarschuwd en wij hadden alweer nieuwe belevenissen bij de bakker die meer aandacht had voor de fok van konijnen, jachthonden en varkens.

Al vroeg raakten wij ingewijd in de geheimenissen der natuur en het woord frustratie was nog niet uitgevonden. Wij wisten precies wanneer moeren, teven en zeugen "uitgeteld" waren en betrokken met de bakker de kraamwacht in alle stilte.

Verdwenen....

Dat veelzijdige Post-Torenstraatje is verdwenen. Voorgoed, helaas. Weg die krenten, gedroogde appels en te volle brievenbus; weg de klandizie van Tante Pos, wanneer bij sneeuwval de post naar het "grote spoor" vervoerd moest worden met onze bakslee à vier cent per uur. Weg de juffrouw die diep "aangedaan" huilend uit de kerk kwam. Wij kwamen nogal onder de indruk maar de "groten" onder ons bleven er lakoniek onder en hadden zo hun eigen exegese voor die tranen. De Brouwershoeve leeg en in verval. Wat toen voor ons gold als rijk en groot, bleek in kort tijdsbestek als een zeepbel uiteengespat, tot lering voor toen en heden.

Mocht het, even achterom zien? Met volledig vertrouwen in wat het worden zal.

J. de Nooij

OULD EDE HOUDT GESCHIEDENIS VAN EDE LEVEND!

Word lid van de Vereniging Oud Ede voor f 20,- per jaar.

*Geef u op als lid bij het Historisch Museum Ede,
Museumplein 7, 6711 NA Ede; telefoon (0318) 619554*

Museumnieuws

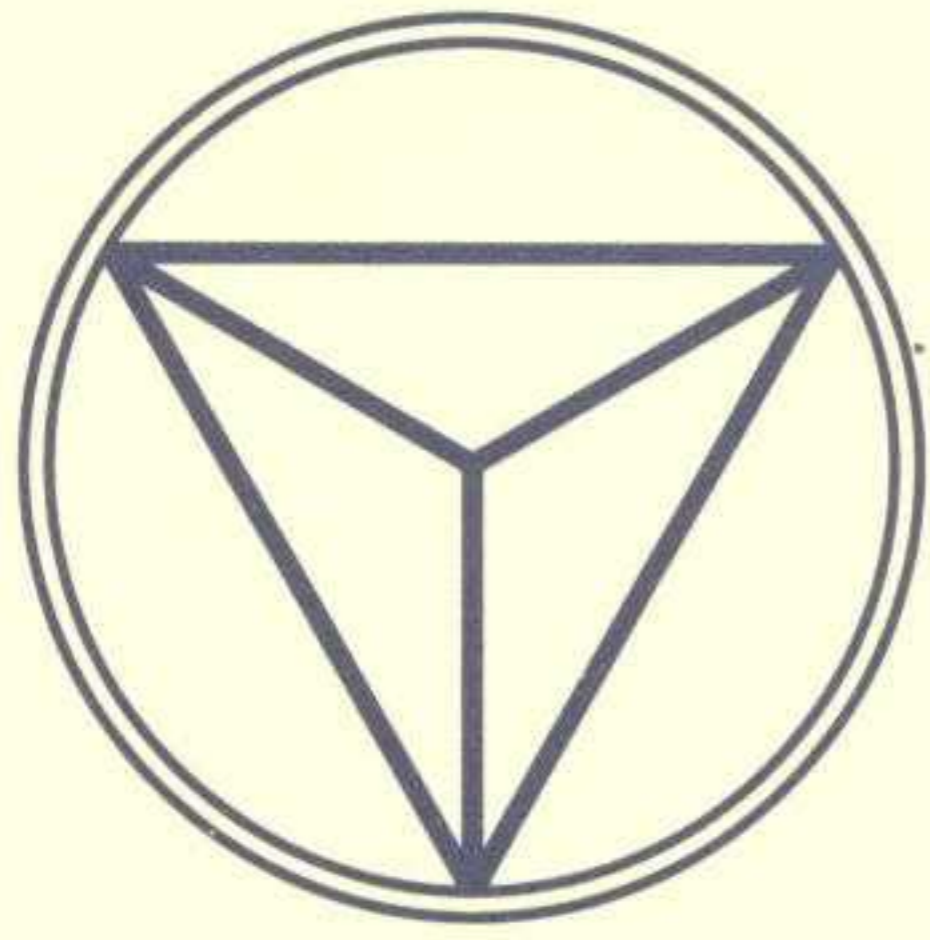
Dit museumjaar loopt ten einde, maar voor 1998 zijn de tentoonstellingen al weer gepland. Wederom is de variatie aan thema's groot. Wanneer u in het bezit bent van interessante voorwerpen die op de thema's van deze tentoonstellingen betrekking hebben en die kunnen worden geëxposeerd, verzoek ik u vriendelijk met mij contact op te nemen. Ik denk hierbij met name aan antieke fietsen, oude rijkleding, kostuums, accessoires met kralen en antieke trouwkleding.

Museumkalender 1998

- 18 februari t/m 29 maart **Kralenpracht**
In deze presentatie staan de functie en de oorsprong van de kraal centraal. Er wordt aandacht besteed aan de kraal als tijdsbeeld, als garnering op kledingstukken en als onderdeel van accessoires.
- april* **Topografische kaarten**
Oude en bijzondere topografische kaarten uit de collectie van het museum zullen de wanden van de expositiezaal sieren.
- 13 mei t/m 28 juni **Huisnijverheid in Ede**
In de arme samenleving van een agrarisch dorp als Ede waren veel mensen werkzaam in de huisnijverheid. De mannen oefenden, onder andere, het beroep van sigarenmaker of imker uit. Het spinnen van wol en linnen, het maken van Lierse kant en het wassen en opmaken van bij de klederdracht horende mutsen was vrouwenwerk.
- 15 juli t/m 27 september **Fiets-fratsen**
Tegenwoordig bezit bijna iedereen een fiets. Toch is de geschiedenis van de fiets nog niet zo heel oud. Op deze tentoonstelling wordt stilgestaan bij de technische ontwikkeling van de fiets en de sociale aspecten van de fietssport. De fiets heeft zich namelijk ontwikkeld van speeltje voor de rijken tot vervoermiddel voor de grote massa. Met name de deelname van de vrouw aan de fietssport heeft destijds veel stof doen opwaaien. In veel spotprenten werd haar nieuwe fietskostuum met kniebroek bekritiseerd.
- oktober* **Foto's Jac. Gazenbeek**
Voor deze presentatie zal het fraaiste werk van Jac. Gazenbeek uit de collectie van het museum worden geselecteerd.
- 18 november t/m januari '99 **Over rouwen en trouwen**
Sinds wanneer trouwt men in het wit? En welke rouwtradities diende men rond 1900 in acht te nemen? Op al deze vragen wordt uitgebreid ingegaan. Oude modeprenten, trouwfoto's, trouw- en rouwkleding en accessoires illustreren dit boeiende verhaal.

Dirk-Jan List

* *Exacte data volgen nog. In deze perioden zullen ook lezingen worden georganiseerd.*

SCHILDERWERKEN
KAMMINGA BV

maanderweg 74 - 6711 ng ede - tel. 0318 - 618522
fax 0318 - 650007

- ⊗ schilderwerken
- ⊗ wandafwerking
- ⊗ glasservice
- ⊗ speciale vloercoatings
- ⊗ houtrot-renovatiesystems
- ⊗ betonreparatie
- ⊗ 10 jaar Garant-Plan

de glans van kwaliteit

De Boek- en Kunsthandel
“Het Wapen van Ede”
Fa. Th. Menger
houdt zich aanbevolen voor de levering
van **ALLE**
Binnen- en Buitenlandse Boekwerken
Inlichtingen worden steeds gaarne verstrekt

HET WAPEN VAN EDE
boekhandel pel
HOFLEVERANCIER

GROTESTRAAT 91 - EDE

T
O
E
N
E
N
U

SINDS 1849

Familiedrukwerk, handelsdrukwerk,
periodieken, brochures en folders

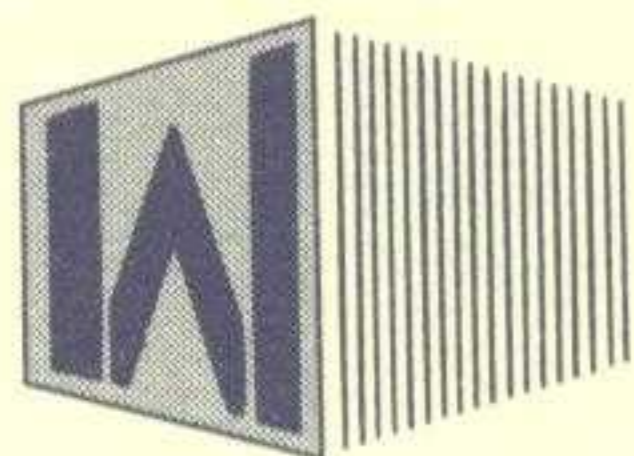
met vakmanschap vervaardigd bij:

DRUKKERIJ FROUWS EDE BV

Fahrenheitstraat 26, 6716 BR Ede, tel. (0318) 642 111, fax 642 757

**AANNEMERSBEDRIJF
WILLEMSSEN & ELBERTSEN EDE**

**NIEUWBOUW
VERBOUW EN ONDERHOUD**

Dwarsweg 10 - 6716 BJ Ede - Tel. (0318) 63 72 50 - Fax (0318) 63 97 62

**Geen project
of kantoor
is ons te groot!
En geen winkel
te klein!**

Ook dit project,
Historisch Museum Ede
is verzorgd door:

VAN DIJK B.V.

**INTERIEUR
VERZORGING**

ZANDELAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON (0318) 632 359